

NOTAT

10. september 2014

Bankunion kræver politisk lederskab

Kontakt:

Cheføkonom, Mikkel Høegh

+45 21 54 87 97

mhg@thinkeuropa.dk

RESUME Den danske befolkning er ved første øjekast kritisk over for dansk deltagelse i bankunionen. 53 pct. er imod, 26 pct. er for, og 21 pct. ved ikke. Men hvis markante ledere i samfundet melder klart ud, er sagen en anden. Det viser en ny analyse, som Tænketaanken EUROPA kan offentliggøre på baggrund af en meningsmåling gennemført af YouGov¹. Hele 44 pct. af Danmarks befolkning er således "enig" eller "meget enig" med nationalbankdirektør Lars Rohde i, at en dansk deltagelse i bankunionen er bedst mulig varetagelse af danske interesser. Blot 24 pct. er "delvist" eller "helt" uenige.

Generelt føler befolkningen, at spørgsmålet om bankunionen er kompliceret stof. De efterspørger bedre information om bankunionen, hvis de skal tage stilling til den. Lige knap hver tredje modstander føler sig ikke godt nok klædt på til at kunne tage stilling. Det er især kvinderne, der ønsker mere viden, hvorimod mændene (ifølge dem selv) føler sig mere hjemme i det komplicerede stof.

Det er bekymring vedrørende ubetalte regninger fra sydeuropæiske banker og mangel på viden, der er afgørende i forhold til spørgsmålet om dansk deltagelse i bankunionen. 3 ud af 10 modstandere mener, at vi bør frygte regningen fra udenlandske banker.

Meningsmålingen viser, at danskerne går ind for en bankunion, hvis det sikres, at det er bankerne og ikke skatteborgerne, der betaler i tilfælde af bankkrak. Hele 47 pct. af danskerne går således ind for en bankunion, hvis bankerne selv betaler. 26

¹ Tænketaanken EUROPA har fået foretaget dels en forundersøgelse, dels en omnibusundersøgelse af danskernes holdning til bankunionen.

pct. siger "nej", mens 27 pct. svarer "ved ikke". I den forbindelse er det væsentligt at fremhæve, at bankunionen reelt baserer sig på den danske model, der blev udviklet i de forskellige bankpakker i kølvandet på finanskrisen i 2008.

Indirekte er der tilfredshed at spore med Finanstilsynet i Danmark. 43 pct. af befolkningen ønsker således ikke, at tilsynet af de store banker overgår fra Finanstilsynet til et fælleseuropæisk tilsyn. Derfor er det afgørende, at det bliver klart, at et fælleseuropæisk tilsyn bygger på skuldrene af det nationale tilsyn.

HOVEDKONKLUSIONER:

- Den danske befolkning er kritisk over for, om Danmark skal tilslutte sig en europæisk bankunion. Klare udmeldinger fra markante ledere øger dog opbakningen så markant, at der kan mønstres et positivt flertal.
- Det er brug for mere viden om bankunionen. Andelen af tvivlere er høj – især blandt de adspurgte kvinder.
- En af de væsentligste årsager til befolkningens modstand mod bankunionen er bekymring for, om Danmark og danske skatteborgere kan komme til at hænge på regningen for udenlandske banker.
- Befolkningen ønsker dog at tilslutte sig bankunionen, hvis det sikres, at skatteborgerne ikke skal betale for udenlandske bankers dårligdomme.

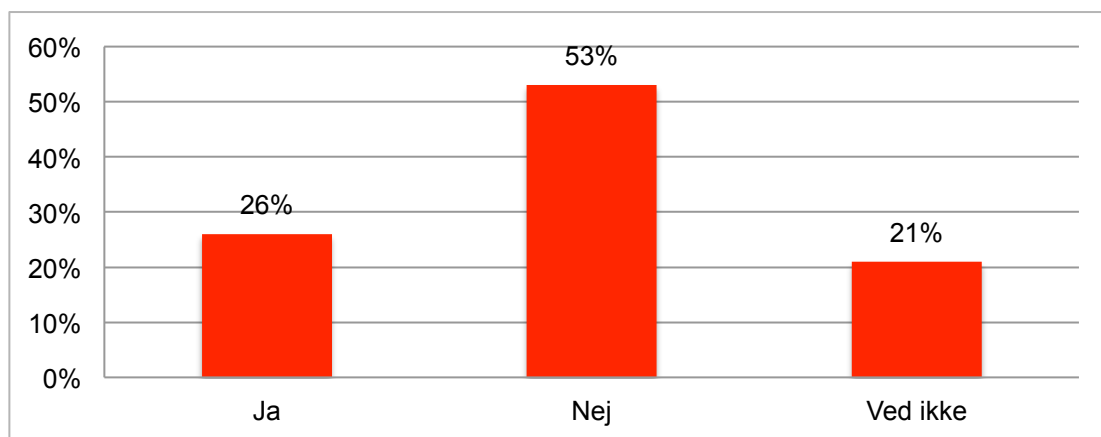
Bankunionen kommer på dagordenen i efteråret

Et af efterårets helt store politiske temaer bliver dansk deltagelse i bankunionen. Lige nu venter alle spændt på, hvornår regeringen melder ud. En egentlig udmelding vil formentlig først blive offentliggjort i takt med, at den såkaldte stresstest, der skal afdække robustheden af de europæiske bankers balancer, bliver offentliggjort. Det vil ske i oktober. Men hvad er egentlig danskernes holdning til bankunionen? Det har YouGov undersøgt for Tænketanken EUROPA, dels via en forundersøgelse, dels via en omnibusundersøgelse blandt 1.006 danskere i alderen 18-74 år. Udsnittet af danskere er repræsentativt i forhold til køn, alder, politisk tilhørsforhold mv.

Bankernes image er ikke, hvad det har været, men ganske meget tyder på, at det dog overgår danskernes forestillinger om en bankunion i EU. Direkte adspurgt er befolkningen imod en bankunion. 53 pct. svarer således ifølge en YouGov måling i juli, at de er imod dansk deltagelse i bankunionen, hvis det indebærer et fælles banktilsyn og en fælles mekanisme for afvikling af nødlidende banker.

Figur 1. Befolkningen er kritisk over for bankunionen

Mener du, at Danmark bør deltage i EU's bankunion med blandt andet fælles banktilsyn og en fælles mekanisme til at afvikle nødlidende banker?

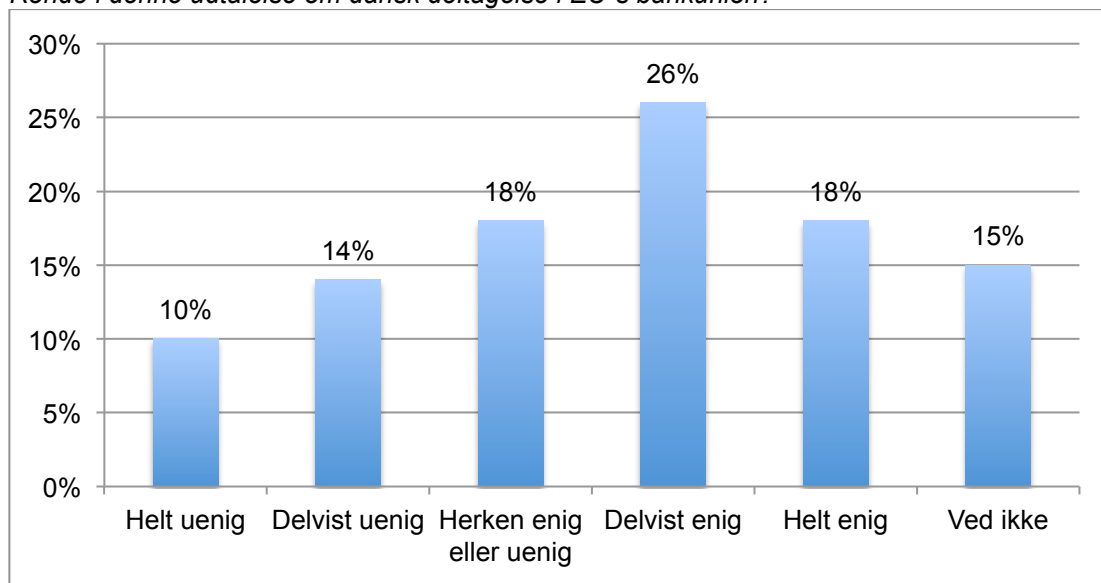

Kilde: Tænketanken EUROPA 2014.

Forklaringen kan bl.a. være, at befolkningen ikke overbeviste om værdien af et overnationalt banktilsyn. Spørger man dybere ind til deres holdninger til bankunionen, viser det sig imidlertid, at danskerne har et langt mere nuanceret syn på bankunionen, og på nogle punkter er de meget positive. Desuden afhænger tilslutningen også af, hvem der formidler budskabet, og hvordan det sker.

Figur 2. Lederskab gør en forskel

Direktøren for Danmarks Nationalbank, Lars Rohde, har udtalt, at "danske interesser varetages bedst ved dansk deltagelse i bankunionen." EU's bankunion er en ny EU-institution for alle eurolande samt øvrige medlemmer af EU, der ønsker at deltage. Unionens grundlæggende virke er at føre tilsyn med de europæiske banker og at skabe fælles europæiske regler for afvikling af nødlidende banker. Hvor enig eller uenig er du med Lars Rohde i denne udtalelse om dansk deltagelse i EU's bankunion?

Kilde: Tænketanken EUROPA 2014.

Tænketanken EUROPA's undersøgelse viser, at hvis befolkningen bliver mødt af et klarere politisk lederskab i forhold til deltagelse i bankunionen, er holdningen betydeligt mere positiv. Fortæller man f.eks., at nationalbankdirektør Lars Rohde har udtalt, "at dansk deltagelse i bankunionen vil være den bedste mulige varetagelse af danske interesser", svarer 44 pct. at de er "meget enige" eller "enig" i hans udsagn. 24 pct. er enten "uenige" eller "meget uenige". Resultatet understreger, at hvis ledende personer med indsigt i sagen melder ud, så har det betydning for befolkningens opbakning.

Denne type af udmeldinger fra nøglepersoner med særlig indsigt i bankunionen er især med til at påvirke de ældre borgere, mens de yngste lægger mindre vægt på nationalbankdirektøren. 44 pct. af de adspurgte, der er ældre end 55 år, er således enten "enig" eller "meget enig" med Lars Rohde, mens det kun gælder for 37 pct. af de 18-34 årige.

Der er brug for lederskab

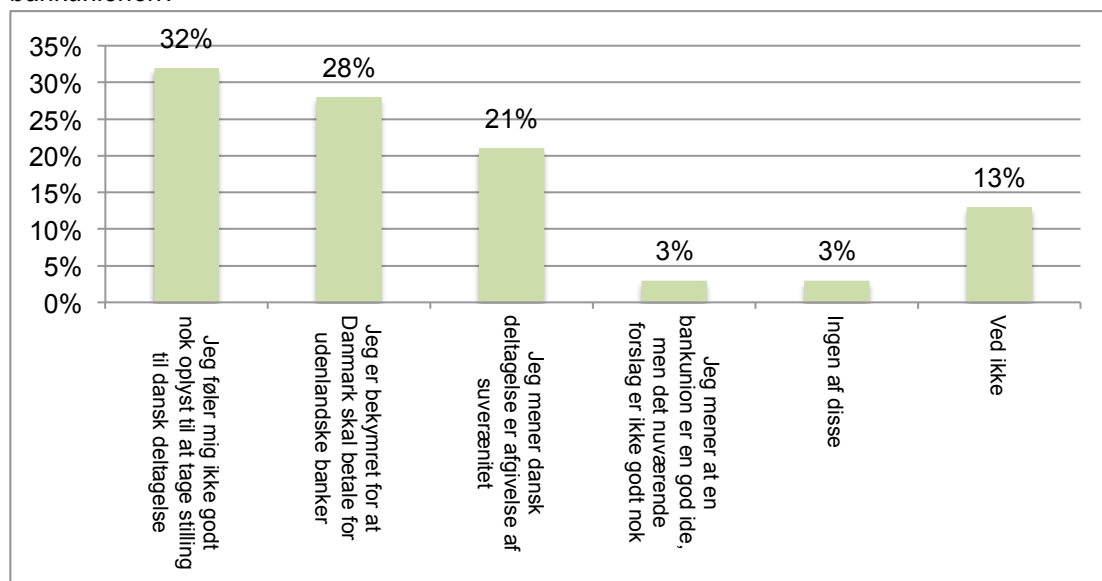
At der generelt er brug for lederskab understreges af, at befolkningen ikke føler sig godt nok klædt på til at tage stilling til dansk deltagelse i bankunionen. Knap en tredjedel af dem, der svarer "nej" til dansk deltagelse i bankunionen, giver

udtryk for, at deres "nej" skyldes, at de ikke føler sig godt nok oplyste til at tage stilling til spørgsmålet. Det har derfor stor betydning for tilslutningen, at politikerne melder ud og oplyser om, hvorfor de har den ene eller anden holdning. Socialistisk Folkeparti er dog indtil videre det eneste parti, der har meldt klart ud. Socialdemokraterne og De Konservative har forsøgt sig med mindre prøveballoner hen over sommeren uden dog at melde helt klart ud.

Det er især kvinderne, der ikke føler sig godt nok klædt på til at tage stilling til bankunionen. 2 ud af 5 kvinder føler ikke, at de har tilstrækkelig viden, mens det kun gør sig gældende for hver femte mand. Dette er i god overensstemmelse med en tidligere analyse fra Tænketanken EUROPA om danskernes holdning til retsforbeholdet². Generelt giver mændene udtryk for, at de er mere interesseret i politik end kvinder. 41 pct. af kvinderne svarer, at de kun er "lidt" eller "slet ikke" interesseret i politik, mens 79 pct. af mændene er "meget" eller "noget" interesseret i politik.

Figur 3. Manglende viden og udenlandske banker bekymrer

Hvilken af følgende grunde er mest afgørende for dit nej eller ved ikke til dansk deltagelse i bankunionen?

Anm.: Det er kun gruppen af nej-sigerne samt ved-ikke, i alt blot 532 personer, der er blevet spurgt. Kilde: Tænketanken EUROPA

Af figur 2 fremgår det, at knap en femtedel af modstanderne er skeptiske over for bankunionen, fordi de mener, at en dansk deltagelse er udtryk for suverænitets-

² Danskerne vil udskifte retsforbeholdet med en tilvalgsordning. Tænketanken EUROPA, 2014. <http://thinkeuropa.dk/politik/danskerne-vil-udskifte-retsforbeholdet-med-en-tilvalgsordning>

afgivelse. Bekymringen er størst i segmentet over 55 år, hvor lige knap hver tredje giver udtryk for bekymring.

Knap 3 ud af 10 modstandere af bankunionen frygter regningen fra udenlandske banker. Skal opbakningen styrkes, er det derfor afgørende, at det bliver tydeligere, at tanken bag bankunionen er inspireret af den danske model. Den danske model indebærer, at man laver en redningsfond, som bankerne indbetaler til. Redningsfonden kan så træde til i tilfælde af en bankafvikling og dække de tab der måtte opstå.

Denne model med en redningsfond er velkendt i Danmark, da den er en af hjørnesteenene i de danske bankpakker. Den minder faktisk om en helt almindelig forsikring. Forsikringstagerne indbetaler et beløb for at være forsikret mod ulykker. Forsikringspræmien er mindre end, hvad det koster at genanskaffe det forsikrede. Forsikringstageren indbetaler et mindre beløb, men fordi mange forsikringstagere gør dette, er puljen stor nok til kunne dække omkostningerne, når ulykken er ude. Man kan sige, at man deler risikoen ud på flere for at gøre den samlede regning mindre. Dette kaldes en solidarisk ordning i forsikringsverdenen.

Tanken bag bankunionen er således et forsikringsprincip, hvor bankerne betaler til en fælles pulje. Meget tyder på, at danskerne ikke er klar over, at forslaget til en europæisk bankunion bygger på dette princip. Meningsmålingen viser, at der er et åbenlyst behov for at forklare, hvordan det faktisk hænger sammen, og det kan blive ganske afgørende for, om befolkningen vil stemme for eller imod deltagelse i bankunionen.³

Befolkningen er bekymret for udenlandske banker

At bankunionen er tænkt som en forsikring, hvor bankerne selv indbetaler til en forsikringspulje, er befolkningen tilsyneladende ikke vidende om. Mange er stadig bekymrede for, at bankunionen vil medføre ubetalte regninger.

Tænketanken EUROPA's undersøgelse viser dog, at hele 47 pct. af danskerne går ind for en bankunion, hvis det sikres, at bankerne selv kommer til at betale for eventuelle bankafviklinger. 26 pct. er stadigvæk imod, og 27 pct. er i tvivl, men der er tale om en signifikant overvægt af ja-sigere. Disse resultater understreger,

³ For en uddybning af forsikringsprincippet se: Danmark har brug for en bankunion, Tænketanken EUROPA, 2014. <http://thinkeuropa.dk/oekonomi/danmark-har-brug-en-bankunion>

at lederskab og oplysning er afgørende for, om befolkningen bakker op om bankunionen.

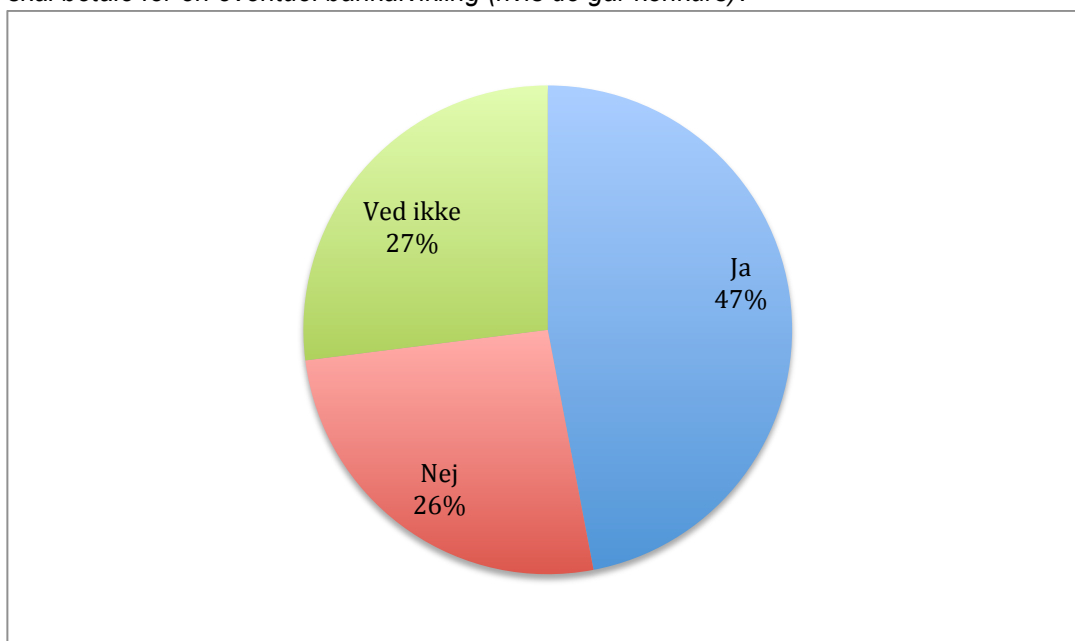
Igen er der en ret stor forskel mellem mænd og kvinders holdning til dette spørgsmål. 55 pct. af de adspurgte mænd går ind for en bankunion, hvis det kan sikres, at bankerne selv betaler for en eventuel afvikling. Det samme gør sig gældende for 39 pct. af kvinderne.

36 pct. af de mænd, der er modstandere af bankunionen, er primært modstandere, fordi de er bekymrede for, om danske skatteborgere skal betale for udenlandske banker. Blandt de kvindelige modstandere af bankunionen er det kun godt hver femte, der deler denne bekymring.

Med de stresstest, de europæiske og danske banker udsættes for, er det dog meningen at få eventuelle skeletter ud af skabet, inden bankunionen træder i kraft. Derfor tester man, om bankerne stadigvæk vil være solvente, og om deres balance kan holde til, at en dyb recession med tab til følge rammer. I praksis betyder stresstesten, at banker, der viser sig ikke at kunne stå imod, skubbes ud af ordningen. Igen er det vigtigt at befolkningen er klar over dette forhold, når de skal tage stilling til, om Danmark skal med i en bankunion.

Figur 4. Tilslutningen stiger, hvis bankerne selv betaler

Går du ind for dansk deltagelse i EU's bankunion, hvis det sikres, at det er bankerne selv, der skal betale for en eventuel bankafvikling (hvis de går konkurs)?

Kilde: Tænketanken EUROPA 2014.

Et samarbejde – ikke en union

I kølvandet på finanskrisen er især de store banker blevet kritiseret. Debatten om en bankunion bør dog ikke handle om at gøre enkelte banker til syndebukke. I stedet har vi brug for at føre en åben og kvalificeret debat om, hvordan man kan udvikle en fælles europæisk model. En bankunion kan være med til give en bedre sikring mod nye kriser og sikre, at de store systemiske banker, der er vokset ud over de enkelte nationalstater, ikke tvinger nationale økonomier i knæ.

Disse store banker er en udfordring – ikke mindst for Danmark. Tænketanken EUROPA har offentliggjort et notat, der viser, at flere af de systemiske banker i Danmark har en størrelse, der gør dem svære at håndtere for den danske stat i tilfælde af eventuel afvikling⁴. Det handler ikke om enkelte banker, men om strukturen i hele den finansielle sektor, hvor hård konkurrence og stordriftsfordele har skabt såkaldte finansielle supermarkeder.

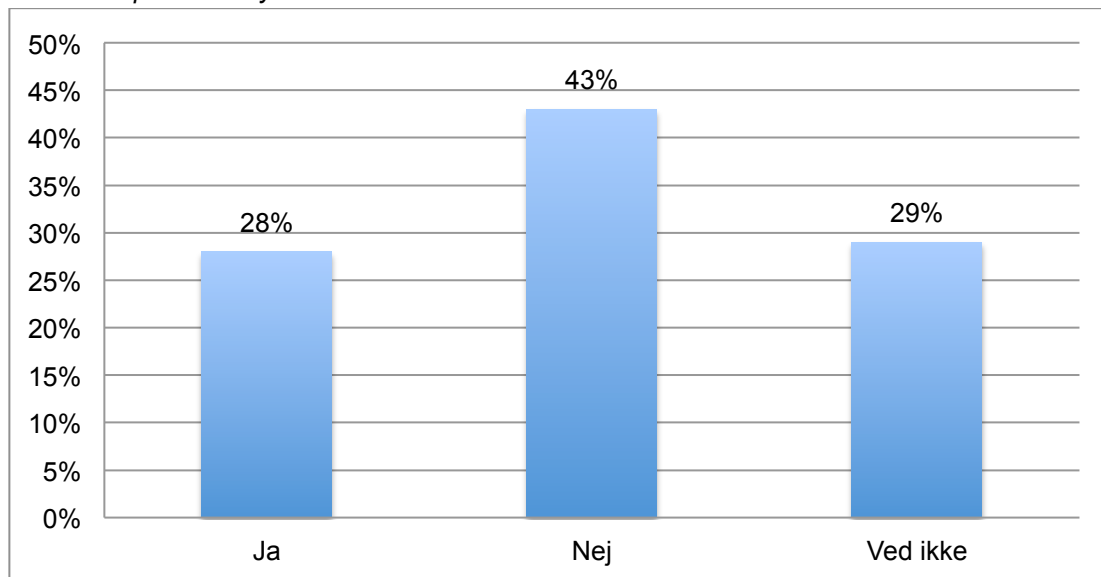
I den forbindelse er det bemærkelsesværdigt, at befolkningen er imod, at tilsynet med de store banker overdrages fra Finanstilsynet til et fælles europæisk tilsyn. 43 pct. af befolkningen er således imod en overdragelse, mens kun 28 pct. er for.

Indirekte er der således tilfredshed med Finanstilsynet i Danmark. Spørgsmålet er, om det helt udelukker muligheden for, at danskerne vil sige ja til et fælles europæisk tilsyn, der står på skuldrene af de nationale tilsyn og har karakter af et europæisk samarbejde. Den konstruktion vil i givet fald være i bedre tråd med danskernes holdninger.

⁴ Danmark har brug for en bankunion, Tænketanken EUROPA, 2014.
<http://thinkeuropa.dk/oekonomi/danmark-har-brug-en-bankunion>

Figur 5. Befolkningen ønsker dansk tilsyn med de store banker

Med EU's bankunion laves fælles regler for tilsyn med medlemslandenes største banker. Tror du, det vil være en fordel for Danmark, hvis tilsynet med de største danske banker, dvs. Danske Bank, Nordea, Jyske Bank, Sydbank og Nykredit, overgår fra Finanstilsynet til dette fælleseuropæiske tilsyn?

Kilde: Tænketanken EUROPA 2014.

Med bankunionen vil de nationale tilsyn og det europæiske tilsyn gå sammen i en form for internationalt samarbejde. Konstruktionen kan på mange måder minde om den konstruktion, vi kender fra eurosamarbejdet, hvor eurolandene stadigvæk har deres nationale centralbanker. Tilsvarende vil tilsynspligten med de mindre pengeinstitutter fortsat ligge hos det nationale tilsyn, ligesom de nationale tilsyn også vil kunne foretage inspektion hos de større banker.

Også her er der stor forskel på, hvad mænd og kvinder svarer. 35 pct. af de adspurgte mænd går ind for, at tilsynet med de store systemiske banker bør overdrages til et fælles europæisk tilsyn. Blandt kvinderne er det kun 22 pct. I gruppen, der ikke ønsker en bankunion, siger 44 pct. af kvinderne og 42 pct. af mændene "nej". Andelen af tvivlere er dog markant større hos kvinderne. 35 pct. af de adspurgte kvinder er således i tvivl i forhold til tilsynet med de store banker, det gælder kun 23 pct. af mændene.

Der tegner sig generelt en tendens til, at kvinderne er mere skeptiske over for bankunionen end mænd. Dette er i god tråd med, hvad andre analyser fra Tænketanken EUROPA har vist om EU-relaterede emner. I forhold til bankunionen, der som nævnt i høj grad handler om forsikring, kan det måske undre, at kvinderne, der generelt betegnes som mere forsigtige end mænd, ikke i højere grad går ind for bankunionen. Det hænger formentlig sammen med, at

forsikringsargumenterne ikke har stået særlig stærkt i den foreløbige, relativt sparsomme, danske debat om bankunionen.

Politisk tilhørsforhold gør ikke forskel

Meget peger på, at vælgernes generelle interesse i politik er afgørende for deres holdning til bankunionen. Kigger man nærmere på, hvordan de enkelte politiske partiers vælgere stemmer, tegner der sig flere interessante pointer.

Generelt er der en tendens til, at Enhedslistens vælgere er de mest skeptiske efterfulgt af Dansk Folkeparti, mens de radikale vælgere har det mest positive syn på bankunionen med et flertal af ja-sigere. Faktisk er Socialdemokraterne og De Radikale de eneste partier, der kan mønstre et flertal hos deres vælgere, når der spørges til, om det vil være en fordel for Danmark at være med i en bankunion, hvis der er et fælles europæisk tilsyn med de største banker. Derimod kan hverken Venstre eller Konservatives samle flertal for den model hos deres vælgere. Det er samtidig opsigtsvækkende, at der i dette spørgsmål er en betydelig skepsis blandt Socialistisk Folkepartis vælgere, hvor 44 pct. siger "nej" og 29 pct. siger "ja". Det har ellers været et af de centrale argumenter, som partiet har brugt for at anbefale et dansk ja til bankunionen.

Spørger man, om befolkningen går ind for dansk deltagelse i bankunionen, hvor det sikres, at bankerne selv betaler for en eventuel bankafvikling, kan såvel Socialistisk Folkeparti som Venstre og Konservative mønstre et solidt flertal blandt deres vælgere. Selv Dansk Folkeparti og Enhedslistens vælgere er på de præmisser nærmest delt midt over mellem for og imod.